

Setembre cultural | | Actualitzat el 26/06/2023 a les 07:00

Max Pérez Muñoz: «La veritat és una noció traïdora, fonamentalista i que fa mal»

Entrevista a la Fira Litoral a Max Pérez Muñoz i Alba Padrós, curador i coautors dels textos introductoris d'"Elogi de la mentida", de Josep Torres Tribó | Torres Tribó proposa aplicar la mentida a totes les coses de la nostra vida i superar la dolorosa veritat a través d'invencions, creacions, contes i, especialment, de l'art | Per l'escriptor anarquista, els veristes no s'adonen que interpreten la realitat amb el tel de la recreació i els seus discursos fonamentalistes poden comportar règims totalitaris

Max Pérez Muñoz i Alba Padrós, durant l'entrevista a la Fira Litoral | Josep Comajoan

Poeta, dramaturg, assagista, periodista, mestre i anarquista d'inicis del segle XX. Ferm defensor que s'havia de popularitzar la cultura, Josep Torres Tribó (Mollerussa, 1899 - Mauthausen, 1941), va morir en un camp nazi. A l'última Fira Litoral s'hi va presentar en una conversa amb Setembre la seva única obra filosòfica, *Elogi a la mentida* (Edicions Cal·ligrafia, 2022). Van participar en la conversa Max Pérez Muñoz, curador del llibre i autor dels textos introductoris, i Alba Padrós, també autora dels textos introductoris.

El nom d'aquest filòsof va aparèixer de manera casual a les vides de Pérez Muñoz i Padrós. Tot va començar quan Padrós estava llegint un llibre de Pere Solà sobre les escoles racionalistes. En aquest es feia menció al mestre Torres Tribó, cosa que va portar tant a Pérez Muñoz com a Padrós

d'estirar el fil. A la biblioteca de Filosofia i Lletres de Girona, on van estudiar i treballen els dos, van localitzar una còpia esgrogueïda, antiga i amb les pàgines unides d'*Elogi a la mentida* en el fons Prudenci Bertrana. Després d'una profunda recerca bibliogràfica dels dos especialistes a diferents arxius, avui es pot fer un retrat més precís de la figura de Torres Tribó, que prové d'una família camperola, humil i obrera de Mollerussa.

A inicis del segle XX, va començar la seva activitat de mestre a Lleida, d'on fou expulsat per negar-se a dur els estudiants a l'església. Arran d'això, va migrar a Saragossa on va entrar en contactes amb destacats militants anarquistes com Miquel Alay, Francisco Ascaso i Zenón Canudo. En un moment en el qual la força llibertària era puntal a la ciutat aragonesa, Alay deixa per escrit que van publicar una revista que «va escandalitzar a propis i estranys», ja que: «Èrem l'extrema esquerra de l'extremisme anarquista d'extrema esquerra».

Per causes que es desconeixen, Torres Tribó va ser empresonat a Saragossa i es va mudar a Tarragona on també va córrer la mateixa sort, després d'intentar amb altres anarquistes una frustrada revolució. En aquests centres penitenciaris, va escriure *Elogi a la mentida*, per la qual cosa, segons Muñoz i Padrós, és un cant a la llibertat.

A continuació, va viure a Barcelona on va ser un dels primers professors de l'escola Natura del Clot, vinculada a l'Ateneu Llibertari i nucli principal d'un nou i revolucionari model pedagògic. Impulsor del diari infantil *El Libertín*, també va fundar una escola a Horta Guinardó. En el marc del seu model pedagògic, defensava col·lectivitzar la cultura. «És un personatge que passa pena i gana, però que, malgrat tot, té l'ideal de l'escriptura i l'art com a eina de llibertat», narra Pérez Muñoz.

Núria Segura Insa, Max Pérez Muñoz i Alba Padrós a l'entrevista sobre l'obra de Torres Tribó al Litoral Foto: Josep Comajoan

Max, per què era important rescatar ara aquesta obra?

Max Pérez Muñoz: Per tres motius: és un filòsof català i no en coneixem gaire en el nostre país; és un llibre escrit en català que, per desgràcia, sí ja són pocs els filòsofs que coneixem, encara menys els que escriuen en llengua catalana; el llibre té una concepció filosòfica alliberadora, emancipadora, molt més que altres filòsofs contemporanis. Publicar-lo i reeditar-lo forma part de la memòria històrica. Va morir a Mauthausen: ha de ser reconegut i reivindicat.

Alba Padrós: Afegiria que és un personatge absolutament crucial en la història de l'anarquisme català d'inicis del segle XX. Està molt ben relacionat amb personatges tan coneguts com Ascaso o, de manera llunyana, també va tenir relació amb Buenaventura Durruti. Malgrat estar tan enmig de tot això, havia passat desapercebut fins a l'actualitat. Per tant, es tracta d'anar emplenant aquests buits històrics.

Endinsant-nos en el llibre, abans de parlar sobre la mentida, parlem del seu antònim, quina concepció tenia Torres Tribó de la veritat i què comporta per a la societat?

M. P. M.: Com es pot elogiar una cosa que causa repulsió, que és grollera, lletja i serveix per enganyar. Com a autor llibertari, que estima la llibertat, que va passar penúries i va morir en un camp nazi on la propaganda era la gran mentida del règim; com pot elogiar-la? Perquè té una concepció de la veritat contrària a la que tenim, sobretot, la dels filòsofs. Torres Tribó té una gran influència de Friedrich Nietzsche i del llibre *Veritat i mentida en sentit extramoral*. La noció d'extramoralitat vol dir que no t'importa ni el que està bé o malament. De la mateixa manera que hi ha ateus, que no juguem al món de la religió; apolítics, que no juguen a la política; Torres Tribó es declara averista: no participa en el joc de la veritat.

Per què no vol jugar a aquest joc?

M. P. M.: La veritat és una noció traïdora, fonamentalista i que fa mal. Torres Tribó parla d'un bosc i un jardí. El bosc és un lloc fantàstic i bonic si vas amb l'avituallament correcte, has menjat prèviament o si coneixes el camí, és a dir, si vas preparat. Si no, és un lloc natural, que no has triat, fosc i sense menjar. És terrorífic. La natura no està pensada per a nosaltres. Per això, hem d'inventar-nos una mentida, una creació artificial com un jardí. Hem humanitzat i adaptat tot allò que era terrorífic, lleig, perillós per poder gaudir de la naturalesa. Això ho hem d'aplicar a totes les coses de la nostra vida i superar la dolorosa veritat a través d'invençons, creacions, contes i, especialment, diu, de l'art.

A. P.: També és una qüestió d'interpretació. Un altre dels exemples més gràfics és el concepte de paternitat i maternitat. Tenir un fill és una veritat que ens pot resultar terrorífica. És un procés dolorós, angoixant i d'incertesa. Hi ha moltes coses que ens poden fer por, però això, no impedeix que moltes persones visquin la maternitat i la paternitat amb alegria. Al voltant d'aquest nucli terrorífic, hi podem posar un seguit d'idees, il·lusions, esperances i significats que no són pròpiament veritat, però que vivim en plenitud.

Alba Padrós, amb Max Pérez Muñoz, durant l'entrevista al Litoral Foto: Josep Comajoan

Qui són els veristes per Torres Tribó i quin paper juguen en la societat?

M. P. M.: Els veristes són els fonamentalistes. Aquells que no s'adonen que la relació que tenim amb la veritat sempre és a través de la mentida perquè a la realitat li posem un tel de recreació. Els veristes volen prescindir de la mentida i la il·lusió natural que tenim des de petits. La volen matar en favor de la científicitat i d'un major coneixement de les coses, que acaba resultant dolorós. Fins i tot, afegeix, en suïcidi. Els filòsofs són els grans abanderats de l'averisme, que la porten fins a les últimes conseqüències: la negació de la veritat. Mai han arribat a cap conclusió i han decaït en el nihilisme com Nietzsche i Schopenhauer.

Torres Tribó parla de la mentida moral i l'extramoral. Quina diferència hi ha?

A. P.: La mentida extramoral és la mentida artística, que no pretén fer mal. De fet, fa més bé que mal perquè embolcalla, dona sentit i significat. És la mentida de l'art. No és el nihilisme que ens aboca al suïcidi, com deia el Max, sinó que un cop que prescindim de la veritat, es tracta de viure amb el màxim de plenitud i plaer possible aquesta veritat fictícia. En canvi, la mentida moral seria el fet d'enganyar amb un objectiu de perjudicar.

M. P. M.: L'extramoral té la finalitat d'enganyar-te a tu mateix per tenir un major gaudi, felicitat, hedonisme. El llibre és hedonista. Per contra, la veritat ens aporta el dolor, les tiranies en política, al poder i al capitalisme. La gent està convençuda que sap i coneix alguna cosa. En el mateix sentit socràtic de jo no sé res, Torres Tribó diu que no ens podem quedar aquí i hem de fer un pas més. Mentir-nos per crear realitats alternatives tant polítiques com mentals. Ara bé, hem de ser conscients que aquestes creacions són creacions i mentides. El fonamentalista, el verista, és aquell que no s'adona de les seves creacions.

En el llibre trobem referències al filòsof alemany Friedrich Nietzsche. Quina és la concepció

de superhome de Torres Tribó?

A. P.: L'artista, poeta, entusiasta que celebra l'art per sobre de la naturalesa perquè, la influència, no és només de Nietzsche, sinó també d'Oscar Wilde, un personatge hedonista que es dedica a l'art.

M. P. M.: Wilde seria el superhome, sens dubte. Un home fascinant que va fer el que li va donar la gana amb aquesta consciència tota l'estona. Wilde té un llibre que és una influència directa a Torres Tribó, *La decadència de la mentida*, on defensa la superioritat de l'art per sobre de la naturalesa.

A. P.: Aquesta celebració de l'artificialitat en tots els seus aspectes. De fet, no és només una celebració de l'artificialitat que s'encarna amb l'art, sinó en la mateixa manera de viure. La seducció és l'art de seduir per sobre de la idea verista i més freda de la reproducció.

Max Pérez Muñoz és el curador de l'edició de "Elogi de la mentida" que acaba de publicar Edicions Cal·ligrafia Foto: Josep Comajoan

Entenem artificialitat com la forma de crear la mentida, de posar-li floriures?

M. P. M.: Sí. Torres Tribó parla dels aparadors de les botigues de Barcelona, que són fantàstics perquè són una mentida sense ni una gota de realitat. Si fem un paral·lelisme, el problema neix quan la gent es creu que aquells models és la realitat i has de vestir d'aquella manera obligatòriament. El superhome de Torres Tribó és aquell que, conscient de la seva mentida, es recrea, s'ho passa bé i és hedonista per naturalesa.

Per a Torres Tribó, ciència, art i filosofia creen ficcions i mentides. Com?

M. P. M.: Aquestes disciplines van de més veristes a menys. La més verista és la ciència, que també és la més certa. Aquests encerts, però, ens poden generar por i problemes.

A. P.: Defensa que la ciència no ens pot fer perdre el gaudi. Per tant, no nega la ciència, sinó que hem d'evitar que vagi en contra nostra.

M. P. M.: La ciència és la més verista perquè crea discursos que es fonamenten amb fets i experiments, per la qual cosa és la menys lliure. La filosofia continua creant discursos humans, però li importa poc els fets, especula del no-res i és més lliure. Finalment, l'art és la gran disciplina perquè a través d'ell creem sense tenir cap vinculació amb la realitat.

Al final del llibre, Torres Tribó diu que hem de fer de la nostra vida art. Com molt bé apuntes Alba en la introducció, hem de ser Quixot en vida?

A. P.: Sí i no. Es tracta de fer de la vida capes i capes d'embolcall d'artificialitat, que la faci més bonica i més plaent. Al cap i a la fi, això acaba sent una realitat més real, que la realitat més freda. En el cas de Quixot, el debat és si ho fa per gaudi o bogeria, que en aquest cas faria el ridícul. Es tracta de ser-ne conscient i, a partir d'aquí, d'anar creant la pròpia vida tan bella i feliç com sigui possible.

M. P. M.: Si el Quixot està convençut que al món hi ha cavallers errants aleshores és igual de verista com qualsevol dels altres i no té gens d'interès. Ara bé, si com sembla que hi ha algunes pistes a l'obra de Cervantes, el Quixot és conscient que allò és una recreació i, realment, ho ha fet per sortir de casa seva, de la merda de vida que té, endinsar-se en aquesta aventura inventada i conèixer gent, llavors, en aquest sentit, és un referent de vida.

«L'art és la mentida ideal i egoista que ens permet omplir el món de buidor». Què vol dir amb això Torres Tribó?

M. P. M.: Si no hi ha una mentida, com això del Quixot, la vida què és? Dolor i patiment. No té sentit. S'avança als existencialistes francesos: el món i la vida no tenen sentit.

A. P.: De fet, si no vestíssim les coses de la nostra vida de mentida, el que no són pròpiament art, quedaria una cosa molt buida, substancial. Si a la vida li traguéssim el regust de l'art, la moda, l'amor, la seducció i ens quedéssim en el mer fet vital de menjar, reproduir-se i poca cosa més, realment, no estaríem en el plaer. Parla del cinema, celebra aquestes formes d'art emergents i rebutja els que són crítics amb la popularització de l'art. L'art com més popular i a més gent arribi millor.

Max Pérez Muñoz llegint un fragment de "Elogi de la mentida" de Torres Tribó a l'acte del Literal Foto: Josep Comajoan

Així doncs, la mentida de l'art ha d'arribar a totes les cases?

M. P. M.: La mentida pot ser una cosa senzilla com la il·lusió d'agafar la telenovel·la el dimarts a les cinc. Això, pot ser una gran mentida, però pot fer que t'aixequis aquell dia. En el llibre el contraposem, precisament, amb un autor contemporani a ell, Walter Benjamin. Aquest en un llibre parla sobre la reproductivitat tècnica, que, d'acord amb el seu punt de vista, provoca que l'art s'estigui pervertint, popularitzant i reproduint fins a l'infinit. Per Torres Tribó, l'art guanya valor amb la reproducció.

A. P.: Torres Tribó et diria que, si tothom pogués tenir la Mona Lisa a casa seva, seria millor perquè tothom en podria gaudir.

El món actual està marcat per les desinformacions, la mentida i els filòsofs l'anomenen l'era de la postveritat. Se sentiria còmode Torres Tribó en aquest context?

A. P.: Les *fake news* són discursos profundament veristes. Per tant, crec que se sentiria incòmode perquè es tracta de desinformació, però seria molt conscient que cal mantenir una posició crítica davant d'aquesta. Celebraria l'aparició d'Internet, que convida a la creació, a compartir art i vivències. Crec que això li agradaria perquè és un espai de democratització de la informació i de l'art, on tothom pot accedir a qualsevol obra literària o artística.

M. P. M.: Penso que li molestaria la progressiva moralització de l'art i d'Internet, en un moment en què estem començant a censurar. Així que crec que criticaria la moralització de la societat actual perquè ja criticava això de la seva.

Aquest context propicia que *Elogi a la mentida* sigui més vigent que mai?

M. P. M.: L'ensenyament del llibre és atemporal. Serveix per a totes les èpoques. Ara vivim una època de creixent moralització, especialment de l'art, i Torres Tribó era partidari de deixar la moral fora. Ell és ateu, apolític, amoral i averista. Ell pensa que hem de deixar aquestes coses fora per gaudir i viure en l'hedonisme, però d'una manera conscient.